

Ett Uppdrag och två Visioner

till

Landsbygdskommittén vid dess Samråd i Trollhättan

Inledning

Föreliggande "paper" har skrivits i syfte att bidra till debatten rörande den långsiktiga strategin för hållbar landsbygdsutveckling i Sverige, ett område som jag tror har allt att vinna på att denna debatt blir så diversifierad som möjligt. Med tanke på att Kommitténs uttryckta målsättning är att arbeta med hela det landsbygdspolitiska området, är det enligt min mening väsentligt att placera in Sverige och det kommande LBU även i sitt europeiska sammanhang.

Av tidsskäl utgår jag här från tre dokument, punkt slut:

:

- 1) I det första, Glesbygdsverkets Slutrapport, februari 2005: **"Landsbygden i den regionala utvecklingen"** är bakgrunden ett uppdrag från regeringen att i samråd med Jordbruksverket *"sammanställa och analysera inkomna redovisningar från länen om hur landsbygdsdimensionen tas tillvara i det regionala utvecklingsarbetet"*. I uppdraget har ingått att belysa *"betydelsen för kvinnors och mäns villkor" (...)* *"när det gäller, arbete, företagande och service."* Dessutom har Glesbygdsverket fått ett tilläggsuppdrag, nämligen att *"lämna förslag på hur behovet av metod- och kunskapsstödet till län och regioner kan tillgodoses."*
- 2) Det andra dokumentet är en EU-rekommendation, **ESDP, European Spatial Development Perspective**, antaget i Potsdam 1999, som står att läsa på svenska på <http://www.naturall.info/scadplus/leg/sv/lvb/g2440l.htm>. Det rör sig här om en vision och en *"politisk referensram för att förbättra samarbetet inom sektorspolitik som har påtagliga effekter på landskapet"*. Där står också att *"fastän ESDP inte är ett tvingande dokument önskar medlemsstaterna att det ska ge resultat på lång sikt."*
- 3) Det tredje dokumentet är en mera utarbetad och vidsyftande version av EU-dokumentet, även det en vision och är en rekommendation från Europarådet av *"ministrarna som är ansvariga för regional planering"* inom Europarådet (f n 46 länder): **Guiding Principles for Sustainable Development of the European Continent**, antaget i Hannover 2000.

Själv är jag en "landsbygdsaktör i Östergötland sedan fem år^{*}. Jag ser det som självklart att "medborgarperspektivet ska råda i kommitténs arbete", som det ju står i Kommitténs inbjudan till Rådslag och finner det lite svårt att förstå att ovannämnda två europeiska grunddokument och visioner vad gäller landsbygdens status och utveckling i Europa som helhet inte införts som den stomme i debatten de väl bör vara i ett land som varit medlem i Europarådet i 56 år och i EU i 11. Det är anledningen till dessa synpunkter till Kommittén inför dess förestående redovisning.

(1) Svenska Glesbygdsverket: "Landsbygden i den regionala utvecklingen"

I Inledningen sägs att rapporten tillkommit bl a för att den sittande landsbygdsutredningen ska kunna ha nytta av den. Glesbygdsverket understryker från allra första början ett faktum, som säkert många med mig här i Trollhättan har personlig erfarenhet av:

"Gles- och landsbygder är inte tillräckligt synliggjorda i det regionala utvecklingsarbetet. Därmed finns en stor risk att de resurser som finns där inte tas tillvara. Detta är en förlust, inte bara för dessa områden, utan för alla regioner och hela landet."

Rapporten påpekar även att gles- och landsbygdsfrågor i det regionala utvecklingsarbetet i Sverige uppvisar en *"splittrad bild"* med "stora skillnader mellan länen vad gäller status på dessa frågor och på vilka sätt man arbetar med dem." Just på regional nivå måste, hävdas det, utvecklingsinsatserna öka över hela linjen.

Jag tycker att Glesbygdsverket här, till skillnad från den svenska landsbygdsdebatten generellt, (som den förs i massmedierna t ex) här sätter ner foten tydligt:

---

* med lång erfarenhet av internationellt arbete i den europeiska Regionen Alsace.

"För att kunna bidra till regionernas utveckling måste dock gles- och landsbygderna synliggöras utifrån ett företagande- och tillväxtperspektiv och inte enbart som en plats för ett attraktivt boende."

EU-perspektivet framkommer såtillvida att man är tydlig med att avgränsa "jordbrukssektorn" från "landsbygden som territorium". Det är – helt i linje med EU-politiken – på landsbygden i den senare aspekten, man fokuserar. Vidare nämner verket i sin sammanställning av vilka behov av metod- och kunskapsstöd som behövs, första punkt (sid 36):

- Kunskaper om andra länders regionalpolitik.

Däremot nämns inte ett dugg om **ESDP** eller **Guiding Principles**. Det är därför jag gör det här.

Vad Glesbygdsverket ändå förtjänstfullt gör i de förslag rapporten utmynnar i är att ändå fokusera på den regionala nivån:

"Förslagen riktar sig till den regionala nivån och är i detta skede främst inriktade på att förbättra och stärka arbetet utifrån de lokala och regionala förutsättningar som råder inom gles- och landsbygdskommuner och som varierar beroende på var i landet man befinner sig."

Det är till dessa man ämnar skicka ut "ett kompetensprogram riktat i första hand till handläggare och beslutsfattare på regional nivå." Men man konstaterar även att det inte räcker med enbart metod- och kunskapsstöd. För att hålla frågorna levande föreslår Glesbygdsverket att det görs "återkommande uppföljningar för (...) att ge underlag till förbättringar (...) men med fokus på verkligt utfall". Man föreslår till den änden att regeringen i ett regleringsbrev bör ge "länsstyrelser/samverkansorgan/självstyrelseorgan" i uppdrag att:

"genomföra kontinuerliga uppföljningar av hur de arbetar med gles- och landsbygdsfrågor och vilka effekter som uppnås. Uppföljningen bör omfatta samtliga relevanta politikområden. Glesbygdsverket bör ges i uppdrag att sammanställa och analysera uppföljningarna och redovisa detta till regeringen samt inkomma med förslag till eventuella förbättringar."

Glesbygdsverket föreslår vidare att ett "partnerskapsbaserat lokalt utvecklingsarbete för gles- och landsbygder" sker genom att Leadermetoden integreras så långt möjligt i det kommande LBU-programmet. Här återkommer EU-politiken explicit: "EU-delen av landsbygdsutvecklingen utgör en del av programmet som ska passas ihop med en nationell, regional och lokal strategi för landsbygdsutveckling". Slutligen nämns under Övriga förslag bl a även vikten av "helhetssyn på service" och att avsikten "bör vara att bredda de lokala utvecklingsprogrammen för kommersiell service till att också omfatta offentlig service."

(2) EU: European Spatial Development Perspective

Jag menar att hänvisningarna till det vidare EU-sammanhanget ändå är på tok för få i rapporten. Jag ska här med de snäva tidsramar som gäller, d v s, nödvändigtvis genom diverse citat, försöka att belysa detta.

EU:s allmänna rekommendation till EU-länderna från EU-ländernas ministrar framkommer redan av det sammanhang ESDP är insatt i i SCADPlus (länken ovan): REGIONALPOLITIK I EUROPEISKT PERSPEKTIV. Nyckelordet för politiken ligger i det engelska ordet *spatial* ("rumslig", "fysisk" eller på svenska "regional"). I Inledningen betonas som mål att:

"Politiken för regional utvecklingsplanering syftar till en balanserad och hållbar regional utveckling av EU-landskapet i samklang med de grundläggande målen för EU-politiken, i synnerhet ekonomisk och social sammanhållning, en konkurrenskraftig ekonomi baserad på kunskap om och i överensstämmelse med principerna för en hållbar utveckling och bevarande av mångfalden av natur – och kulturreсурser."

Det som även Glesbygdsverket talar om som "landsbygdens territorium" är i såväl detta som i de följande **Guiding Principles** själva basen i resonemanget och en sameuropeisk grundsyn – och inte

något som Glesbygdverket hittat på, vilket gärna fått kunna framstå klart. ESDP beskriver sedan utgångspunkterna:

"Europas kärnområde, avgränsat av storstäderna London, Paris, Milano, München och Hamburg utgör bara 20 % av ytan och har 40 % av gemenskapens befolkning men medverkar med i storleksordningen 50 % av europeiska BNP:n. Även om skillnaderna i ekonomisk utveckling mellan 'rika' och 'fattiga' regioner minskar en aning, så ökar de regionala skillnaderna inom större delen av medlemsländerna. Vid slutet av 1998 motsvarade arbetslösheten ungefär 10 % av den aktiva befolkningen (hälften är långtidsarbetslösa och mer än 20 % består av unga) med avsevärda variationer beroende på region och medlemsland."

Jag menar att det är här en svensk landsbygdsdebatt måste ta sin utgångspunkt! Detta trots att vare sig ESDP (eller Europarådsdokumentet) i sig faller under gemenskapens behörighet, utan helt enkelt på grund av risken för dyrbara misstag om man INTE gör det... Eftersom målet för Kommittén ju är att samordna insatserna (särskilt vad gäller LBU) och eftersom något annat, som Glesbygdverket skriver vore en *"förlust, inte bara för dessa områden, utan för alla regioner och hela landet"*, och eftersom detta bör ske med utgångspunkten "landsbygden som territorium", måste dessa visioner och rekommendationer synliggöras i debatten. ESDP har nämligen som utgångspunkt att *"medlemsländernas verksamheter bättre kompletterar varandra om de baseras på gemensamt överenskomna mål för den regionala utvecklingsplaneringen."*

Ett annat skäl är att såväl **ESDP** som **Guiding Principles** (nästa avsnitt) betonar *"de lokala och regionala myndigheternas allt viktigare roll"*. Man sätter dock in regionerna redan från början i ett helhetsperspektiv genom att arbeta med fyra viktiga områden som alla interagerar och tillsammans utövar stort tryck på hela EU:s utvecklingsplanering: 1) De urbana zonernas utveckling, 2) Landsbygdszonernas utveckling, 3) Kommunikationerna och 4) Natur- och kulturarvet.

"Territoriet" eller som det ofta får heta i den ibland något bisarra EU-terminologin, *"EU-landskapet"*, är alltså centralt i ESDP. Följande sektorer, där politiken har en särskild inverkan på "landskapet" nämns särskilt: 1) Strukturfonderna (som här sätts in i ett helhetsperspektiv där målet är **samarbete stad-land**, nämns. Det gör att Leader+ sätts in sitt territoriala sammanhang och som stöd för landsbygdsområden, på ett sätt som visar hur även andra program passar in: i det övergripande sammanhanget: Interreg II för gränsregioner, Urban II för urbana områden, etc), 2) Den gemensamma jordbrukspolitiken (grundförutsättningen för Kommitténs inbjudan!), 3) Konkurrenspolitiken, 4) Transeuropeiska nät, 5) Miljöpolitiken och 6) Forskning och teknisk utveckling. Det är självklart i detta överordnade sammanhang som även den svenska landsbygdspolitiken måste sättas in för att bli fullt begriplig för alla som har intresse av den. Jag och kanske även andra som har samlats i Trollhättan idag, kan troligen ge en del exempel på att det annars är lätt hänt att det brister i samordning och samarbete mellan olika aktörer och att denna brist på planering skapar en situation där *"insatser motverkar eller neutraliserar varandra"*. Vidare i ESDP:

"Utan aktiv samordning finns det en risk för att insatser inom EU:s olika politikområden oavsiktligt förvärrar de regionala skillnaderna i utveckling; eftersom de svarar emot olika sektoriella behov utan hänsyn till den fysiska planeringen, kan effekterna ibland ta ut varandra".

Den regionala nivån igen. Sammanfattningsvis handlar ESDP:s syften och verksamhetsval om följande, som jag tror också för Sverige, helt grundläggande frågor:

- A) att införa ett flerkärntigt och balanserat stadssystem,**
- B) främjande av integrerade transport- och kommunikationssystem som gynnar jämlik tillgång till infrastruktur och kunskap inom hela EU:s territorium,**
- C) utveckling och bevarande av natur- och kulturarv**

Kanske vore Trollhättan platsen att diskutera utifrån svensk verklighet följande uttalande ur ESDP med anknytning till C) ovan?:

"Även om strikta skyddsåtgärder ibland är berättigade, är det oftast klokare att innefatta förvaltningen av hotade naturområden i strategier för fysisk planering över större arealer. (...) Respekterade och riktigt värderade utgör naturen och kulturen i själva

*verket en icke föraktlig ekonomisk faktor i den regionala utvecklingen. // Rikedomen i Europas kulturlandskap och kulturarv uttrycker dess identitet och har universell betydelse. Kreativa grepp krävs för att vända eventuella tendenser till flykt och degradering och för att lämna över detta arv till framtida generationer i bästa skick. Sådana grepp nås via utformandet av helhetsstrategier för att bevara och återställa landskap och arv genom **höjande av medvetenheten hos allmänheten om vad politiken för fysisk planering kan åstadkomma** föra att föra arvet vidare till framtida generationer”.*

Det är jag som betonar "fett" och gärna skulle välkomna en diskussion den 7 april om detta...

(3) Europarådet: Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent

Den här texten får man först översätta från engelskan eller norskan för att som svensk utan särskild språkträning kunna ta del av. Så fjärran från den allmänna debatten ligger idag Europarådet, trots att Sverige var bland de första som gick med för idag 56 år sedan och alltsedan dess verkat i Europarådet. Och trots att det enligt min uppfattning, genom EU-utvidgningen och accelererande globalisering idag kanske finns extra stor anledning för en liten stat i utkanten att blidelaktig...

Europarådets vision när det gäller **regional utvecklingspolitik** (*spatial development policy*) är: *"en hållbar regional utveckling som låter både sociala och ekonomiska krav mötas på territoriet utifrån territoriets ekologiska och kulturella behov."*

Precis som **ESDP** vill **Guiding Principles** att rekommendationerna används som utgångspunkt för planering och regional utveckling i alla Europas regioner. Därtill vill man att principerna förstärker demokratiska strukturer i dessa regioner och kommuner och att de *"förstärker Europas internationella konkurrenskraft."* Som synes även av Sverige starkt prioriterade värden - varför förekommer de då så sällan i svensk debatt?!

I stället för om "territorier" eller mystiska "EU-landskap", talar **Guiding Principles** gärna om

"rikedomen av landskap och kulturer som alla har skapat detta territorium, om utvecklingen av ömsesidiga stöd och samarbeten på olika delar av kontinenten och om integreringen av Väst- Öst-, Syd- och Nordeuropa."

Man har generellt en mer "social approach" och talar t ex som en av sina första punkter om *"interkontinentala relationer som strategiska element i en europeisk regionplanering"*. Genom Asiens nya betydelse uppstår behovet av nya handelsvägar (*trading corridors*) väst-öst. I GP:s vision är då mångfalden av olika kulturer i i Europa en mycket betydelsefull faktor; ca 60 språk:

"Denna kulturella rikedom, som förr var källan till spänningar och konflikter, representerar numera oändliga potentialer för hållbar regional utveckling. Moderna former av socioekonomisk och teknisk utveckling bör inte bryta ner kulturella identiteter."

Man menar att den kulturella rikedom kan bli en stor "potential". Det kan då gälla att identifiera intressanta europaprojekt som redan är på gång någonstans och att ansluta till dem. (För oss i Kinda kommun kan nämnas kommunens deltagande i det transnationella emigrantprojektet EMILE... Och idag har vi i Trollhättan vidgat vyerna tack vare det västgötska www.fagelvagen.se! Viktigt är att se att inte bara bevarandefrågor utan också harmoni och kreativitet *"is at stake (...)* in the *spatial relationship between modern architecture, urban design and traditional heritage."* Och hur många presumtiva jobb?!...

Med **ESDP** har **Guiding Principles** bl a detta gemensamt:

"Europa har potential för polycentriska utvecklingsmönster, med flera betydande tillväxtcentra, inklusive dem i periferin och organiserade i form av nätverk mellan städer, vilka har möjlighet att skapa den nödvändiga dynamik, som krävs för att externt kunna locka betydelsefulla ekonomier till ytterligare investeringar. Polycentrisk utveckling

bidrar dessutom till att sänka trycket på miljön liksom mildra sociala spänningar, och bidra till att säkra demokratiska strukturer”

Här finns en aspekt som tenderar att försvinna i det perspektiv Glesbygdsverket presenterar:

”Att enbart återskapa en centrum-periferi-modell över hela Europa skulle vara lika illa för centrum som för periferin och skulle inte svara upp mot kontinentens historiska utveckling och boendemönster. Större integration av boendeområden inom och mellan Europas stora regioner är betydelsefullt för att nya tillväxtprocesser inom Europas ytterdelar ska etableras, processer som på sikt leda till en förstärkning av Europas stadsstruktur och göra det mera konkurrenskraftigt.”

Jag menar att detta är att diskutera landsbygdens problem och möjligheter inte bara ur vidast möjliga utan även ur det mest nyanserade perspektivet. Det är ett perspektiv som landsbygden i Sverige behöver och alltför svenskar kräver....

Även **den privata sektorns** viktiga roll diskuteras här. En stor uppgift för en regionalpolitik som vågar vara vidsyftande och genomtänkt, är att kunna förse privata investerare med framåtblickande utvecklingsperspektiv, vilket är av vikt inte minst för att skapa en rimlig säkerhet i investeringsplanerna.

Andra fördelar med att privata planerare får komma in tidigt i planeringen är att det därmed skapas en stark dynamik i den ekonomiska utvecklingen, som då även kringområdena (”tätortsna landsbygd”) kan få del av, vilket leder till mer balanserad regional utveckling och även andra multiplikatoreffekter. Sist men inte minst, så kan en regional utvecklingspolitik på investeringsområdet ha den positiva effekten att det minskar de farliga effekterna av konkurrens mellan skilda myndigheter, vilket igen påverkar investeringsklimatet i rätt riktning. Dessa frågor om den privata sektorns roll för landsbygdens utveckling menar jag måste diskuteras mycket mer!

Sammanfattningsvis kan sägas att det som **Guiding Principles** framhäver mer än allt annat är en insikt om att den *”territoriala integrationen”* i Europa bör ske via en mer balanserad social och ekonomisk utveckling, än vi ser prov på idag, och att det i denna utveckling är regionerna och deras konkurrenskraft som måste förbättras. Detta kan ske inte minst genom att de **komplementära tillgångarna** hos både stad och land utnyttjas bättre. Men även genom förstärkning av de demokratiska institutionerna :

*Det finns alltså ingen motsättning mellan att utveckla vackra metropoler eller ”gateway cities” samtidigt som strukturellt svaga regioner måste bli mera attraktiva för ekonomisk investering. ”Detta är speciellt viktigt ifråga om gamla industriella regioner och landsbygdsområden.”*Vidare:

”För att uppnå detta måste regionala och lokala myndigheter bli i en position så att de aktivt kan implementera en regional utvecklingspolitik. Det kräver att det finns demokratiskt legitimerade territoriala myndigheter, en hög nivå på administrativ praktik och politikutövning, liksom ett ökat deltagande av medborgare och andra samhällsgrupper i den regionala utvecklingsplaneringen” (---)

”Partnerskap stad-land spelar en stadigt ökad roll när det gäller balanserade strukturer inom stadens ram, när det gäller utveckling av nätverk för offentlig transport, vitaliseringen och diversifieringen av landsbygdsekonomier, infrastrukturernas ökade produktivitet, skapandet av ”rekreationsområden för stadsbor (och high quality- turism, min anm) samt för skyddet och vidareutvecklingen av natur- och kulturarvet. En förutsättning för effektiva partnerskap stad-land är fungerande samarbete, på jämlik bas, mellan skilda lokala myndigheter.”

Bland annat detta hoppas jag få diskutera mycket i Trollhättan. Tack för mig.

Eva Salevid

